

Πιστοποιήσεις και αυτορρύθμιση στην επαγγελματική τραπεζική εκπαίδευση – Διευκρινίσεις και προοπτικές –

της **ΜΑΡΙΑΣ ΜΑΓΓΙΩΡΟΥ**

Διευθύντριας του Ελληνικού Τραπεζικού Ινστιτούτου της ΕΕΤ

Αποτύπωση νέων τάσεων και εννοιολογικοί προσδιορισμοί

Η ανάγκη για αποτελεσματικότητα της διά βίου επαγγελματικής μάθησης δημιούργησε δύο νέες τάσεις:

- Την πιστοποίηση της γνωστικής επάρκειας για το αντικείμενο ενός εκπαιδευτικού προγράμματος (certification)
- Τη διαπίστευση της ποιότητας και καταλληλότητας των ίδιων των εκπαιδευτικών προγραμμάτων (accreditation)

Στην πρώτη περίπτωση, μετά από αξιολόγηση των εκπαιδευθέντων, χορηγείται πιστοποιητικό της μορφής των «τίτλων εκπαίδευσης»*. Στη δεύτερη, θεωρούνται «πιστοποιημένα» τα προγράμματα εκείνα που πληρούν προδιαγεγραμμένα κριτήρια ποιότητας και μαθησιακών στόχων, από τη φάση του σχεδιασμού μέχρι την υλοποίηση.

Στην ελληνική γλώσσα ο όρος πιστοποίηση χρησιμοποιείται αδιακρίτως για να περιγράψει και τις δύο περιπτώσεις, γεγονός που προκαλεί συγχύσεις. Το λεκτικό όμως πρόβλημα δημιουργεί και συγχύσεις επί της ουσίας, ακόμα και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, εφόσον με το ίδιο όνομα περιγράφονται τόσο οι νεότερες όσο και οι παλαιότερες μορφές πιστοποίησης και διαπίστευσης. Έτσι, συγχέεται η πιστοποίηση της γνωστικής επάρκειας με την πιστοποίηση της επαγγελματικής επάρκειας, και η διαπίστευση της ποιότητας των προγραμμάτων με τη διαπίστευση της ποιότητας των εκπαιδευτικών φορέων.

*Η μορφή αυτή πιστοποιητικών σχετίζεται με τη μεταφορά των «μορίων» εκπαίδευσης από έναν οργανισμό σε άλλον (credit transfer system) που καθιέρωσε η «Διαδικασία της Μπολόνια».

Με άλλα λόγια, ο όρος «πιστοποιημένη» εκπαίδευση χρησιμοποιείται συλλήβδην για να περιγράψει τις ακόλουθες πέντε διαφορετικές περιπτώσεις:

1. Προετοιμασία για τις εξετάσεις που οδηγούν σε αναγνωρισμένο επαγγελματικό τίτλο (δηλαδή, υποχρεωτικό για την απασχόληση σε συγκεκριμένη δραστηριότητα)
2. Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που οδηγεί σε δίπλωμα γνωστικής επάρκειας (το οποίο ενδέχεται να είναι αναγνωρισμένο από την αγορά του κλάδου, αλλά χωρίς υποχρέωση αναγνώρισης από τον εργοδότη)
3. Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα, το οποίο έχει διαπιστευτεί ως κατάλληλο, αλλά δεν συνοδεύεται από εξεταστικές διαδικασίες
4. Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα, το οποίο δεν είναι διαπιστευμένο, αλλά προβλέπει εξετάσεις για χορήγηση πιστοποιητικού γνώσεων
5. Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα, το οποίο ούτε έχει αξιολογηθεί ούτε προβλέπει εξετάσεις, αλλά προσφέρεται από ένα διαπιστευμένο για την ποιότητά του εκπαιδευτικό φορέα.

Το αίτημα για πραγματικά εκπαιδευτικά αποτελέσματα, εκτός του ότι δημιουργεί τις νέες αυτές μορφές πιστοποίησης, οδηγεί τον εθνικό και κοινοτικό Νομοθέτη στη ρύθμιση τόσο της χορήγησης πιστοποιητικών όσο και της διαπίστευσης της εκπαιδευτικής ποιότητας. Οι νομοθετικές αυτές πρωτοβουλίες στοχεύουν στην εκπαιδευτική αποτελεσματικότητα είτε για λόγους προστασίας του καταναλωτή είτε για λόγους προστασίας της απασχόλησης.

Με τη σειρά τους, οι νομοθετικές πρωτοβουλίες προκαλούν αφενός μεν ένταση της αυτορρύθμισης από επαγγελματικές οργανώσεις για τη χορήγηση πιστοποιητικών επαγγελματικής επάρκειας, αφετέρου δε ανάγκη για αυτορρύθμιση σε ευρωπαϊκό κλαδικό επίπεδο τόσο της πιστοποίησης των εκπαιδευομένων όσο και της διαπίστευσης της ποιότητας των εκπαιδευτικών προϊόντων.

Στόχος και δομή του κειμένου

Στόχος του παρόντος κειμένου είναι να συμβάλει στην οριοθέτηση των τάσεων πιστοποίησης/διαπίστευσης στην επαγγελματική εκπαίδευση και την αποσαφήνιση των σχετικών νοημάτων. Οι διευκρινίσεις αυτές κρίνονται απαραίτητες, προκειμένου να αναδειχθεί η σημαντικότητα των μέσων επίτευξης της αποτελεσματικότητας στην επαγγελματική εκπαίδευση, καθώς και η ανάγκη για κλαδικές πρωτοβουλίες αυτορρύθμισης.

Αφορμή για τη συγγραφή του στάθηκαν, από τη μια μεριά, οι προβληματισμοί αναφορικά με τις συγχύσεις που αναφέρθηκαν και απασχολούν ευρωπαϊκούς οργανισμούς και από την

άλλη, οι πρόσφατες αποφάσεις για πιστοποίηση και διαπίστευση από τις εθνικές μας εποπτικές και κυβερνητικές αρχές.

Το κείμενο διαρθρώνεται σε τρεις άξονες:

- Στον πρώτο καταγράφονται οι νέες κανονιστικές ρυθμίσεις και οι νέες τάσεις στην πιστοποίηση και διαπίστευση
- Στο δεύτερο σκιαγραφούνται οι ρυθμίσεις των επαγγελματικών ενώσεων για τη χορήγηση πιστοποιητικών επαγγελματικής επάρκειας
- Στον τρίτο αναδεικνύονται τα οφέλη από την κατανόηση των νέων τάσεων για τα πιστωτικά ιδρύματα, ατομικά και συλλογικά

I. Οι δικαιολογητικές βάσεις των κανονιστικών ρυθμίσεων που διέπουν την πιστοποίηση και τη διαπίστευση στην επαγγελματική εκπαίδευση

Προστασία του καταναλωτή

Όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγική ενότητα, η τάση για κανονιστικές ρυθμίσεις στην επαγγελματική εκπαίδευση δεν περιορίζεται στην πιστοποίηση (certification), αλλά περιλαμβάνει τη διαπίστευση της ποιότητας και της καταλληλότητας των εκπαιδευτικών προϊόντων (accreditation). Σημειώθηκε επίσης ότι, στοχεύοντας στην αποτελεσματικότητα της επαγγελματικής εκπαίδευσης, έχουν ως τελικό σκοπό άλλοτε την προστασία του καταναλωτή άλλοτε την προστασία της απασχόλησης.

Ως προς το αίτημα για προστασία των καταναλωτών, οι ρυθμίσεις αυτές για το χρηματοπιστωτικό τομέα εμφανίζονται ως συμπληρωματικές των κανονιστικών ρυθμίσεων που αφορούν τη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Απαιτούνται δηλαδή παρεμβάσεις στην αγορά και στο πεδίο της επαγγελματικής εκπαίδευσης, προκειμένου να προστατεύονται οι πελάτες από εργαζομένους που τους προσφέρουν υπηρεσίες χωρίς να διαθέτουν τις κατάλληλες γνώσεις και ικανότητες. Ειδικότερα μάλιστα αυτό αφορά τους τομείς δραστηριότητας των τραπεζών, όπως η κεφαλαιαγορά και η αγορά ασφαλιστικών προϊόντων, που ενέχουν διάφορους κινδύνους. Για το λόγο λοιπόν αυτόν, οι πρωτοβουλίες για ρυθμίσεις της πιστοποίησης αφορούν κυρίως τη χορήγηση επαγγελματικών τίτλων στους εν λόγω τομείς δραστηριοτήτων.

Πρόσφατο παράδειγμα στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελεί η Απόφαση 2/387/19.6.2006 της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς και της Τράπεζας της Ελλάδος αναφορικά με την πιστοποίηση της επαγγελματικής επάρκειας των υπαλλήλων και στελεχών πιστωτικών ιδρυμάτων για την προσφορά επενδυτικών συμβουλών (η έκδοση της οποίας προβλεπόταν από το ν. 2836/2000, όπως τροποποιήθηκε από το ν. 3371/2005).

Στην εν λόγω Απόφαση προβλέπονται ως διαπιστευμένα εξεταστικά κέντρα η «Ελληνικά Χρηματιστήρια Ανώνυμη Εταιρία Συμμετοχών» (ΕΧΑΕ) και το «Ελληνικό Τραπεζικό Ινστιτούτο» (ΕΤΙ) της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών. Επιπλέον επισημαίνεται ότι τίθενται προδιαγραφές διαπίστευσης και του εκπαιδευτικού προγράμματος με θέμα «Λήψη και διαβίβαση εντολών σε κινητές αξίες».

Άλλο παράδειγμα κανονιστικής ρύθμισης για την πιστοποίηση της επαγγελματικής επάρκειας είναι η Υπουργική Απόφαση για τη «Ρύθμιση εκπαίδευσης και εξετάσεων διαμεσολαβούτων στην Ιδιωτική Ασφάλιση» (Κ3-11087/27.11.2000). Η Απόφαση αυτή σχετίζεται με την Οδηγία 2002/92/ΕΚ, της 9ης Δεκεμβρίου 2002, σχετικά με την ασφαλιστική διαμεσολάβηση (L 9/15.1.2003), η οποία ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με το πρόσφατο Προεδρικό Διάταγμα (υπ' αρ. 190), είναι δε συμπληρωματική του ν. 1589/85.

Με την Απόφαση, συστάθηκε «Τεχνική Επιτροπή Εκπαίδευσης και Εξετάσεων Διαμεσολαβούντων» στη Γενική Γραμματεία του Υπουργείου Ανάπτυξης, η οποία είναι αρμόδια για την αναγνώριση (accreditation) των φορέων εκπαίδευσης και την ανάθεση των εξετάσεων (certification). Η Επιτροπή ορίζει τη διάρκεια και την ύλη του επιβεβλημένου προγράμματος εκπαίδευσης και αναθέτει τη διενέργεια των εξετάσεων και τη βαθμολόγηση των γραπτών κειμένων σε αρμόδιους εκπαιδευτικούς φορείς.

Και στις δύο περιπτώσεις επαγγελματικής δραστηριότητας, είναι χαρακτηριστικό ότι προβλέπονται ρυθμίσεις, τόσο για αξιολόγηση της επαγγελματικής επάρκειας των ατόμων (certification), όσο και για την αναγνώριση των κατάλληλων εξεταστικών κέντρων, εκπαιδευτικών φορέων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων (accreditation).

Από το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σύμφωνα με το οποίο έχουν διαμορφωθεί προδιαγραφές εξετάσεων και προσφέρονται τίτλοι επαγγελματικής επάρκειας που αφορούν το χρηματοπιστωτικό τομέα, αναφέρεται η Οδηγία 2004/39/ΕΚ, της 21ης Απριλίου 2004, για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων. Σημειώνονται επίσης οι ρυθμίσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ρυθμιστικών Αρχών των Κεφαλαιαγορών (European Securities Regulators): CERS/01-014d, του Απριλίου 2002 και CERS/02-098d, του Ιουλίου 2004.

Οι τίτλοι που προσφέρονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ενδεικτικά, είναι:

■ Chartered Alternative Investment Analyst (CAIA)

Πιστοποιητικό (που προσφέρεται κυρίως στη Γαλλία από το EDHEC Business School) χρηματοδοτούμενο από την αυτόνομη, μη κερδοσκοπική διεθνή ένωση, την CAIA Association, η οποία έχει ως σκοπό την καθιέρωση του επαγγελματισμού στον τομέα των εναλλακτικών επενδύσεων.

■ Certified European Financial Analyst (CEFA)

■ Certified International Wealth Manager (CIWM)

Τα πιστοποιητικά αυτά προσφέρονται μόνο στα μέλη της European Federation of Financial Analysts Societies (EFFAS), τη μόνη οργάνωση που εκπροσωπεί επενδυτικούς συμβούλους στην Ευρώπη, η οποία και στηρίζει δραστήρια όλες τις κοινοτικές ρυθμιστικές πρωτοβουλίες στον εν λόγω τομέα και ιδιαίτερα την Οδηγία για τις Επενδυτικές Υπηρεσίες,

■ Chartered Financial Analyst (CFA)

Οι εξετάσεις για το πιστοποιητικό τελούν υπό το διοικητικό έλεγχο του αρμόδιου διεθνούς μη κερδοσκοπικού Ινστιτούτου, με πάνω από 83.000 μέλη σε 55 χώρες.

■ Certified Financial Planner (CFP)

Προσφέρεται από το Certified Financial Planner Board of Standards, το οποίο ιδρύθηκε το 1985 και έχει την ευθύνη της αξιολόγησης των εξετάσεων.

■ Certified Financial Technician (CFT)

Προσφέρεται από την International Federation of Technical Analysts (IFTA), τη διεθνή μη κερδοσκοπική οργάνωση που εδρεύει στις ΗΠΑ και λειτουργεί από το 1986 με μέλη σε 26 περίπου χώρες.

■ Certified International Investment Analyst (CIIA)

Για την παροχή των τίτλων και την εποπτεία των εξετάσεων είναι υπεύθυνη η διεθνής μη κερδοσκοπική ένωση, με έδρα την Ελβετία, Association of Certified International Investment Analysts, στο ΔΣ της οποίας συμμετέχει τουλάχιστον ένα μέλος από τις εθνικές ενώσεις ή συνομοσπονδίες.

■ European Financial Advisor (EFA) και

■ European Financial Planner (EFP)

Προσφέρεται από την European Financial Planning Association (EFPA), με έδρα την Ολλανδία, η οποία είναι η ευρωπαϊκή επαγγελματική οργάνωση που δημιουργήθηκε αποκλειστικά για τους ευρωπαίους επαγγελματίες και καταναλωτές.

Σε εθνικό επίπεδο προσφέρονται επίσης πιστοποιητικά επαγγελματικής επάρκειας, στη βάση της κοινοτικής νομοθεσίας, από εθνικούς επαγγελματικούς φορείς.

Ως παραδείγματα δραστηριότητας χορήγησης επαγγελματικών τίτλων σε εθνικό επίπεδο αναφέρονται τα εξής:

- Η εθνική ένωση για τους χρηματοπιστωτικούς συμβούλους της Ισπανίας (ANAF) προσφέρει το πιστοποιητικό Financial Agents, με στόχο την εξασφάλιση της εμπιστοσύνης του επενδυτικού κοινού.

- Η βρετανική επαγγελματική οργάνωση Chartered Insurance Institute προσφέρει το Advanced Financial Planning Certificate, το οποίο απευθύνεται σε όλα τα επίπεδα εργαζομένων και σε όλους τους τομείς δραστηριότητας του κλάδου, με στόχο το υψηλό επίπεδο ικανοτήτων.

- Στο Ηνωμένο Βασίλειο προσφέρονται επίσης πιστοποιητικό 3ου επιπέδου για επενδυτικούς συμβούλους από το London's Securities and Investment Institute, καθώς και ο διεθνής τίτλος Financial Advisors International Qualification από το Chartered Insurance Institute.

- Στην Ελβετία, το International Center for Financial Asset Management and Engineering προσφέρει σχετικό πιστοποιητικό στους επιτυγχόντες των εξετάσεων μετά από εκπαιδευτικό πρόγραμμα 5 εβδομάδων.

- Στην Ιταλία, η National Association of Financial Agents, ιδρυθείσα το 1977 από χρηματοπιστωτικούς συμβούλους της χώρας που επιθυμούσαν εθνική αναγνώριση, προσφέρει εκπαίδευση 80 ωρών για την προετοιμασία των υποψηφίων για τον τίτλο του Financial Agent.

- Στη Σκωτία, το Chartered Institute of Bankers of Scotland (το παλαιότερο τραπεζικό ινστιτούτο στον κόσμο) προσφέρει το Certificate in Financial Services, μετά από εξετάσεις επί 100 ερωτήσεων που ολοκληρώνουν ένα πρόγραμμα εξ αποστάσεως μάθησης.

- Στην Πορτογαλία, η Portuguese Association of Financial Analysts προσφέρει εκπαίδευση 75 ωρών για προετοιμασία στις εξετάσεις που οδηγούν στον τίτλο «Αυτόνομοι Σύμβουλοι».

- Στην Ιρλανδία, το Institute of Bankers in Ireland προσφέρει τον τίτλο του Certified Banker και το δικαίωμα αναγραφής μετά το όνομα του κατόχου των αρχικών CeB.

Προστασία της απασχόλησης

Με δεδομένο ότι ο ευρωπαϊκός στόχος για ανάπτυξη είναι συνυφασμένος με την προστασία της απασχόλησης, οι αρμόδιες εθνικές αρχές καλούνται να αναλάβουν νομοθετικές πρωτοβουλίες σύμφωνα με τα οριζόμενα στις ευρωπαϊκές ρυθμίσεις για τη Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση (ΣΕΚ). Χαρακτηριστικά αναφέρονται:

- Η απόφαση της συνόδου κορυφής της Λισσαβώνας (2002) για την εκπαίδευση και κατάρτιση
- Το ψήφισμα του Συμβουλίου (12.11.2002) για μια «ανοικτή περιοχή επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης»
- Η Διακήρυξη της Κοπεγχάγης (2-30 Νοεμβρίου 2002) για «ενισχυμένη συνεργασία στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση»

Σημειώνεται ότι η δεκαετής προσπάθεια για μια ευρωπαϊκή στρατηγική σε θέματα εκπαίδευσης αναμένεται ότι θα ολοκληρωθεί με Ανακοίνωση του Ελσίνκι αναφορικά με τους τρόπους υλοποίησής της.

Στην Ελλάδα αρμόδια αρχή είναι το Υπουργείο Απασχόλησης, το οποίο πρόσφατα διαμόρφωσε ένα σύστημα νομοθετημάτων, προκειμένου να εξασφαλίσει την ποιότητα και την αποτελεσματικότητα της ΣΕΚ σε όλους τους κλάδους και σε όλους τους φορείς που την παρέχουν, συμπεριλαμβανομένων και των πανεπιστημίων.

Αξιοσημείωτη είναι η καθιέρωση της εμπλοκής των κοινωνικών εταίρων, με στόχο την αναβάθμιση του κύρους της ΣΕΚ υπό το πρίσμα της προστασίας της απασχόλησης. Η ΚΥΑ 10998/8.5.06 για τα «επαγγελματικά περιγράμματα» ζητά την τοποθέτηση των κοινωνικών εταίρων ως προς τα κριτήρια αξιολόγησης ενός εκπαιδευτικού προγράμματος, προκειμένου να εξασφαλίζεται η ανταπόκρισή του στις πραγματικά απαιτούμενες γνώσεις και ικανότητες μιας ειδικότητας. Να εξασφαλίζεται επίσης η σύνδεση του περιεχομένου του με τις μεταβαλλόμενες ανάγκες της αγοράς, έτσι ώστε να το καθιστά αξιόπιστο.

Ο συσχετισμός αυτής της ΚΥΑ με την προστασία της απασχόλησης έγκειται στο ότι προστατεύεται ο εκπαιδευόμενος από τυχόν συμμετοχή του σε ακατάλληλο πρόγραμμα. Ή αλλιώς ότι του εξασφαλίζεται η απόκτηση των απαιτούμενων εφοδίων με συμμετοχή στο καταλληλότερο. Η ανάγκη δε για μια τέτοια εξασφάλιση σχετίζεται με την πληθώρα των προσφερόμενων προγραμμάτων ΣΕΚ, η οποία καθιστά αδύνατο τον εντοπισμό του πραγματικά χρήσιμου για την περίπτωση του κάθε ενδιαφερομένου (βλ. Δ. Μαυρή, «Δεξιότητες, κατάρτιση και οι προκλήσεις για την πιστοποίηση», Δελτίο ΕΕΤ τ. 40, σ. 83).

Για να το πετύχει αυτό, η εν λόγω ΚΥΑ θέτει ως προϋπόθεση για την «πιστοποίηση» (διαπίστευση) των προγραμμάτων της ΣΕΚ τη σύνδεση του περιεχομένου τους με το «επαγγελματικό περίγραμμα» της ειδικότητας στην οποία απευθύνεται, σύμφωνα με τις λεγόμενες «επαγγελματικές προδιαγραφές» (occupational standards). Δηλαδή δείκτες επαγγελματικής απόδοσης, με τους οποίους κρίνεται αποτελεσματική η επίδοση ενός εργαζομένου, έτσι όπως έχουν προσδιοριστεί από τους κοινωνικούς εταίρους από κοινού. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα συνεπώς που ανταποκρίνεται στις προδιαγραφές αυτές με τη μορφή μαθησιακών στόχων, θα καταλήγει στη χορήγηση «τίτλου σπουδών» από το αρμόδιο όργανο του Υπουργείου Απασχόλησης, το ΕΚΕΠΙΣ (Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης).

Χαρακτηριστικό λοιπόν του νέου αυτού πλαισίου για τη ΣΕΚ είναι το γεγονός ότι πρόκειται για μια σειρά δραστηριοτήτων “accreditation”, δηλαδή πιστοποιήσεων της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας μέσω διαπίστευσης φορέων, εκπαιδευτικών προγραμμάτων, εκπαιδευτών και εξεταστικών διαδικασιών. Άξιο προσοχής είναι όμως το γεγονός ότι, εκτός από το ρόλο της διαπίστευσης, έχει ανατεθεί στο ΕΚΕΠΙΣ και ο ρόλος της πιστοποίησης, με διενέργεια εξετάσεων και χορήγησης πιστοποιητικού επάρκειας ικανοτήτων. Θα πιστοποιούνται δηλαδή οι γνώσεις και οι ικανότητες που απαιτούνται ως προς την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα στην εργασία του εκπαιδευομένου σε μια συγκεκριμένη ειδικότητα.

Σύμφωνα με την ανάλυση των νέων αυτών πολιτικών, «η μεταστροφή, σε ένα σύστημα που καθορίζεται από τα αποτελέσματα-‘εκροές’ έχει, όπως γίνεται αντιληπτό, θεμελιώδεις επιπτώσεις στο σχεδιασμό του περιεχομένου της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Όπως χαρακτηριστικά διατυπώνεται ‘οι προδιαγραφές του αποτελέσματος ανοίγουν το κλειδί της εκπαίδευσης’» (Α. Αθανασούλη, Έκδοση του ΕΚΕΠΙΣ «καταρτίζεϊν», τ. 11, 2006).

Έχει υπογραμμιστεί ξανά σε άρθρο του Δελτίου της ΕΕΤ ότι «η λέξη-κλειδί στο σύγχρονο οικονομικό περιβάλλον και ταυτόχρονα στα εκπαιδευτικά προγράμματα που υποβοηθούν και στηρίζουν τη λειτουργία του είναι η λέξη ‘αποτέλεσμα’» (Μ. Σαριδάκη, «Η επαγγελματική εκπαίδευση στις τράπεζες ως επένδυση και ο ρόλος της αξιολόγησης», τ. 36, 2004, σ. 83). Τα εθνικά νομοθετήματα ανταποκρίνονται συνεπώς στην αναπτυξιακή απαίτηση για πραγματικά αποτελέσματα σε συνδυασμό με το γεγονός ότι «η αποτελεσματική εκπαίδευση προϋποθέτει εφαρμογή συστήματος αντικειμενικής και αξιόπιστης αξιολόγησης» (στο ίδιο, σ. 86).

Ένα τέτοιο σύστημα, το οποίο δεν προστατεύει μόνο την απασχόληση, αλλά και τις επιχειρήσεις, είναι προφανές ότι δεν μπορεί να αναπτυχθεί παρά με ρυθμιστικές παρεμβάσεις ή με τη μορφή αυτορρύθμισης. Επειδή δεν περιλαμβάνει μόνο γενικά κριτήρια ποιότητας που θα καθιέρωνε σταδιακά ο αυξανόμενος στο χώρο αυτόν ανταγωνισμός, αλλά και επαγγελματικά

κριτήρια που μόνο οι ιθύνοντες γνωρίζουν και μπορούν να επιβάλουν, το φαινόμενο των νέων νομοθετημάτων για διαπίστευση της αποτελεσματικότητας της ΣΕΚ είναι αναμενόμενο, όπως συμβαίνει και με το φαινόμενο των αυξανόμενων ρυθμίσεων για τις επαγγελματικές πιστοποιήσεις για λόγους προστασίας του καταναλωτή.

II. Πρωτοβουλίες επαγγελματικών ενώσεων για την πιστοποίηση της επαγγελματικής επάρκειας

Είναι άξια προσοχής η πληθώρα των πρωτοβουλιών επαγγελματικής πιστοποίησης, οι οποίες ενδεικτικά αναφέρθηκαν πιο πάνω. Στην πλειονότητά τους, οι πρωτοβουλίες αυτές χαρακτηρίζονται, αφενός μεν από το ότι απευθύνονται στον ευρύτερο χρηματοπιστωτικό τομέα, αφετέρου δε από τον περιορισμό τους στη γνωστή μορφή πιστοποίησης, δηλαδή την εξεταστική διαδικασία, με διαμόρφωση προδιαγραφών και εποπτεία της αξιολόγησης. Στην πλειονότητά τους επίσης, έχουν ως στόχο την προστασία του επαγγέλματος, ο οποίος όμως είναι άμεσα συνδεδεμένος με την προστασία του καταναλωτή.

Είναι επίσης σκόπιμο να σημειωθεί το γεγονός ότι η απαίτηση για προστασία του καταναλωτή αναπτύχθηκε στο γόνιμο έδαφος της αγγλοσαξονικής παράδοσης για αυτορρύθμιση. Σημειώνεται χαρακτηριστικά ότι η δραστηριότητα για παροχή επαγγελματικών τίτλων στον τραπεζικό τομέα του Ηνωμένου Βασιλείου είναι ηλικίας 100 ετών. Οι επαγγελματικές ενώσεις στην παράδοση αυτή εμφανίζονται ως το πιο διαδεδομένο μέσο των επαγγελματιών για να προσπαζονται συλλογικά και συστηματικά τα συμφέροντά τους. Είναι δε φυσική η ιδιαίτερη ανάπτυξη της αυτορρύθμισης των επαγγελματιών στο χρηματοπιστωτικό τομέα των χωρών αυτών, επειδή πρόκειται για τον κλάδο, η αποτελεσματικότητα του οποίου προϋποθέτει την εμπιστοσύνη του συναλλακτικού κοινού.

Δεν είναι τυχαίος λοιπόν ο τεράστιος αριθμός επαγγελματικών τίτλων που προσφέρουν αμερικανικές επαγγελματικές οργανώσεις και επαγγελματικά ινστιτούτα.

Ενδεικτικά παραδείγματα αμερικανικών επαγγελματικών τίτλων είναι τα ακόλουθα:

Chartered Financial Analyst (CFA)	Accredited Estate Planner (AEP)
Certified Financial Planner (CFP)	Board Certified in Estate Planning (BCE)
Qualified Financial Planner (QFP)	Chartered Estate Planning Practitioner (CEPP)
Accredited Financial Counselor (AFC)	Chartered Trust and Estate Planner (CTEP)
Chartered Alternative Investment Analyst (CAIA)	Chartered Trust and Estate Advisor (CTEA)
Board Certified in Mutual Funds (BCM)	Accredited Investment Fiduciary (AIF)
Chartered Mutual Fund Counselor (CMFC)	Accredited Fiduciary Auditor (AIFA)
Chartered Investment Counselor (CIC)	Board Certified in Annuities (BCA)
Certified Investment Management Analyst (CIMA)	Certified Annuity Advisor (CAA)
Certified Investment Management Consultant (CIMC)	Certified Annuity Consultant (CAC)
Board Certified in Securities (BCS)	Certified Annuity Specialist (CAS)
Chartered Portfolio Manager (CPM)	Master Financial Professional (MFP)
Chartered Wealth Manager (CWM)	Personal Financial Specialist (PFS)
Financial Analyst Designate (FAD)	Registered Financial Associate
Accredited Asset Management Specialist (AAMS)	Registered Financial Consultant
Board Certified in Asset Allocation (BCAA)	Registered Financial Planner
Chartered Asset Manager (CAM)	Registered Financial Specialist
	Registered Plans Associate
	Wealth Management Specialist (WMS)

Θα ήταν σκόπιμο να σημειωθεί το γεγονός ότι η πληθώρα των επαγγελματικών τίτλων σχετίζεται και με το επικερδές της δραστηριότητας. Αυτός ο λόγος μάλιστα, σε συνδυασμό με την πληθώρα τους που προκαλεί σύγχυση όπως ήδη αναφέρθηκε, ενισχύει το αίτημα για παρεμβάσεις στην αγορά από κλαδικούς αντιπροσωπευτικούς φορείς. Όπως συμβαίνει με την αγορά των προϊόντων επαγγελματικής εκπαίδευσης, η προσφορά επαγγελματικών τίτλων παρουσιάζει αλματώδη άνοδο.

Ενδεικτική είναι και η ραγδαία αύξηση των επαγγελματικών φορέων που αναλαμβάνουν, ως διαπιστευμένοι για κάθε χώρα μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τη χορήγηση τίτλων από ευρωπαϊκού επιπέδου ενώσεις, όπως αυτές που αναφέρθηκαν στην πρώτη ενότητα του παρόντος κειμένου.

Όπως σημειώθηκε ήδη, οι επαγγελματικές οργανώσεις, εθνικές ή ευρωπαϊκές, περιορίζονται στην πιστοποίηση της επαγγελματικής επάρκειας. Ακόμα όμως και τα ισχυρότερα διεθνή επαγγελματικά σωματεία δεν εμφανίζονται με πρωτοβουλίες στη διαπίστευση της ποιότητας των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Το κενό αυτό που σήμερα απαιτεί την πλήρωσή του, είτε θα προέρχεται από εποπτικές και κυβερνητικές αρχές με τη μορφή ρυθμιστικών παρεμβάσεων είτε από εθνικούς ή διακρατικούς φορείς εκπροσώπησης κλάδων.

III. Πιστοποίηση/Διαπίστευση:

Συγκριτικό πλεονέκτημα για τις επιχειρήσεις και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου

α) “Accreditation”

Η ανάγκη για αξιολόγηση της ποιότητας και καταλληλότητας φορέων, προγραμμάτων και εξεταστικών διαδικασιών (accreditation), συνδεδεμένη με την ανάγκη για αξιολόγηση της επαγγελματικής επάρκειας (certification) αφορά εξίσου τις αρμόδιες αρχές και τις επιχειρήσεις, ως προϋπόθεση των επιθυμητών αποτελεσμάτων. Ενώ όμως από τη σκοπιά των εποπτικών και κυβερνητικών αρχών έχει μεγαλύτερη βαρύτητα η εξασφάλιση του επαγγελματικού τίτλου, από τη σκοπιά των επιχειρήσεων μεγαλύτερη σπουδαιότητα έχει η εξασφάλιση της ποιότητας/καταλληλότητας των εκπαιδευτικών προϊόντων επειδή είναι οι καταναλωτές τους.

Αναφέρθηκε ήδη ότι η σωστή επιλογή ενός εκπαιδευτικού προγράμματος στο χρηματοπιστωτικό τομέα εμποδίζεται από τον τεράστιο αριθμό και την υπερβολική διαφοροποίηση που χαρακτηρίζει την προσφορά τους. Παράλληλα, η αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης για τις τραπεζικές επιχειρήσεις δεν είναι απαραίτητη μόνο για τα τραπεζικά επαγγέλματα που σχετίζονται άμεσα με την προστασία του καταναλωτή. Είναι απαραίτητη για όλες τις μορφές εκπαίδευσης, σε όλα τα επίπεδα ιεραρχίας, επειδή συνδέεται και με την ανάγκη να κατακτούν και να διατηρούν την εμπιστοσύνη του συναλλακτικού κοινού. Επιχειρηματικό δηλαδή όφελος δεν είναι μόνο να προστατεύουν τους πελάτες τους, αλλά και να αποδεικνύουν σε όλους του καταναλωτές ότι μπορούν να το κάνουν. Και η απόδειξη αυτή είναι το κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό τους.

Για τους λόγους όμως που αναφέρθηκαν, η καταλληλότητα της εκπαίδευσης αποτελεί μονόδρομο για το στόχο αυτόν. Οι τράπεζες δεν έχουν άλλο τρόπο διασφάλισης της ποιότητας των υπηρεσιών τους και της φερεγγυότητάς τους από την ποιοτική και φερέγγυα Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση που προσφέρουν στο προσωπικό τους.

Εκτός αυτών των λόγων, η αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης είναι σημαντική για τον κλάδο, δεδομένου ότι το τραπεζικό επάγγελμα έχει ιδιαίτερες εκπαιδευτικές απαιτήσεις, από το επίπεδο των νεοεισερχομένων μέχρι τα υψηλά επίπεδα της ιεραρχίας. Επίσης, στο επάγγελμα αυτό οι γνώσεις χρειάζονται πιο συχνή ανανέωση απ' ό,τι συμβαίνει σε άλλους τομείς. Επιπλέον, όντας ένα επάγγελμα που διέπεται από μεγάλο όγκο κανονιστικών ρυθμίσεων, η συμμόρφωση στους κανόνες εξαρτάται από την εκπαίδευση του προσωπικού τους. Ακόμα, η επέκταση των τραπεζικών επιχειρήσεων σε χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες συνεπάγεται τεράστιες ανάγκες σε εκπαίδευση. Κατ' εξοχήν δε στο χώρο αυτόν, η εκπαίδευση απαιτεί βέβαια αποτελέσματα και ως εκ τούτου απαιτούνται και αυστηρά προσδιορισμένα αποδεικτικά.

Με δυο λόγια, ο χρηματοπιστωτικός τομέας σήμερα έχει ανάγκη τη διαπιστωμένη ποιότητα (quality labels) για την εκπαίδευση που του απευθύνεται, προκειμένου να εξασφαλίζεται, τόσο η αποτελεσματικότητά της με τη μορφή του επαγγελματισμού, όσο και η απόδοση των μεγάλων ποσών που δαπανώνται γι' αυτήν.

β) “Certification”

Εδώ και πολλά χρόνια έχει γίνει παραδεκτό ότι οι δαπάνες των τραπεζικών επιχειρήσεων για την εκπαίδευση δεν αποτελούν κόστος αλλά επένδυση. Ακόμα όμως και σήμερα η έννοια αυτή παραμένει μάλλον «σλόγκαν» παρά πεποίθηση για διάφορους λόγους. Ένας από αυτούς είναι ότι το ζήτημα της εκπαίδευσης, για την πλειονότητα των τραπεζών, δεν έχει ενταχθεί στο ευρύτερο επιχειρησιακό πρόγραμμα και στη στρατηγική ανάπτυξής τους. Έτσι, το ζητούμενο του επαγγελματισμού παραμένει συνδεδεμένο με ξεπερασμένες έννοιες επαγγελματικής εκπαίδευσης και πιστοποίησης. Είναι χαρακτηριστικό ότι, ακόμα και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ομοσπονδία (European Banking Federation) δεν έχει άλλον τρόπο, εκ του καταστατικού της, να αντιμετωπίσει «τεχνοκρατικά» τα ζητήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης παρά συνδέοντάς τα με εργασιακά θέματα.

Πάντως, είναι αδιαμφισβήτητο ότι η προσαρμογή των τραπεζών στο νέο περιβάλλον απαιτεί την επένδυση στο ‘ανθρώπινο κεφάλαιο’ ως πραγματικού κεφαλαίου της επιχείρησης. Απαιτεί δηλαδή την ανάπτυξη των ‘ανθρώπινων πόρων’ μέσα από μια ουσιαστική διοίκησή τους (management), ενταγμένη στην επιχειρηματική στρατηγική. Το νέο περιβάλλον απαιτεί ακόμα το χειρισμό των επαγγελματικών πιστοποιητικών ως ανταγωνιστικού πλεονεκτήμα-

τος της επιχείρησης. Ας υπογραμμιστεί μάλιστα, ότι το νέο εργασιακό περιβάλλον –απασχολησιμότητας και κινητικότητας– απαιτεί και από τους εργαζόμενους να αντιμετωπίζουν τα επαγγελματικά πιστοποιητικά ως συγκριτικό τους πλεονέκτημα.

Ο λόγος για τον οποίο παραγνωρίζονται οι απαιτήσεις αυτές έχει να κάνει με την παρατηρούμενη σύγχυση νοημάτων μεταξύ ‘ανθρώπινων πόρων’ και ‘ανθρώπινου δυναμικού’. Είναι σύννηθες να χρησιμοποιείται ο όρος «ανάπτυξη ανθρώπινων πόρων» και να εννοείται διαχείριση (administration) θεμάτων προσωπικού και κατάρτισης, αντί των στρατηγικών για τη δημιουργία και διατήρηση ανθρώπινου - διανοητικού (intellectual) κεφαλαίου.

Η επιχείρηση που πρέπει να καινοτομεί, να προσαρμόζεται, να διαθέτει στελέχη ικανά για πρωτοβουλίες και επιτυχείς συμβουλές, χρειάζεται ‘ανθρώπινους πόρους’, ‘ταλέντα’, δηλαδή «οι ικανότητες που πρέπει να διαθέτει το άτομο ώστε να παρέχει λύσεις στον πελάτη» (βλ. «Η Πρόκληση του Ανθρώπινου Κεφαλαίου», Δελτίο ΕΕΤ, τεύχος 43, σ. 100). Ανάπτυξη, επομένως, του λεγόμενου ‘ανθρώπινου κεφαλαίου’ δεν σημαίνει μόνο «αδιάλειπτη προσοχή στην ανάπτυξη και διατήρηση της γνώσης και των δεξιοτήτων του προσωπικού. Σημαίνει επίσης δημιουργία ισχυρού δεσμού ανάμεσα στις ικανότητες των εργαζομένων –το ταλέντο τους– και την ανταγωνιστικότητα των οργανισμών που τους απασχολούν» (στο ίδιο, σ. 106). Με τα λόγια του Άλαν Γκρίνσπαν, «οι εργαζόμενοι σήμερα δεν πρέπει να είναι εφοδιασμένοι μόνο με τεχνογνωσία, αλλά και με την ικανότητα να δημιουργούν, να αναλύουν και να μετασχηματίζουν τις πληροφορίες και να διατηρούν σχέσεις ουσιαστικής αλληλεπίδρασης με τους άλλους» (στο ίδιο, σ. 100).

Τελευταίως, γίνεται όλο και πιο πολύ λόγος για «κυνήγι ταλέντων», εξ αιτίας της στενότητας των ‘ανθρώπινων πόρων’, ενώ οι ειδικοί προτρέπουν «μην προσλαμβάνετε ποτέ για δεξιότητες και μην εκπαιδεύετε ποτέ για προσωπικότητα, κάντε ακριβώς το αντίθετο». Είναι δε αναμενόμενο ότι στις ρυθμίσεις για τα επαγγελματικά πιστοποιητικά οι απαιτήσεις για δεξιότητες συνοδεύονται από τις απαραίτητες ικανότητες, πολλές φορές μάλιστα και από τις κατάλληλες στάσεις. Σημειώνεται δε ότι, ενώ η διά βίου κατάρτιση αφορά το σύνολο του ‘ανθρώπινου δυναμικού’, η εκπαίδευση που συνοδεύεται από πιστοποιητικά γνώσεων και επαγγελματικής επάρκειας αφορά κατ’ εξοχήν τους ‘ανθρώπινους πόρους’.

Καταληκτικές σκέψεις

α) “Mobility”

Η σύγκριση ανάμεσα σε διαφορετικές εκπαιδεύσεις μεταξύ διαφορετικών επαγγελματικών συστημάτων, ακόμα και μεταξύ τραπεζών του ίδιου συστήματος, είναι σήμερα αδύνατη. Το πρόβλημα αυτό επιχειρεί να καλύψει η κοινοτική Οδηγία (2005/36/ΕΚ), καθιερώνοντας ένα νομικό πλαίσιο για την αμοιβαία αναγνώριση επαγγελματικών πιστοποιητικών, διπλωμάτων ή άλλων τίτλων (βλ. συνοπτική ανάλυση του ρυθμιστικού πλαισίου, στο Δελτίο ΕΕΤ, τεύχος 42, σ. 97-100). Τα κράτη-μέλη καλούνται να ορίσουν, το αργότερο μέχρι τις 20 Οκτωβρίου 2007, ποιες θα είναι οι αρμόδιες αρχές που θα λάβουν αποφάσεις σχετικά με τον ορισμό

- του αρμόδιου φορέα που θα δέχεται τις σχετικές αιτήσεις και θα λαμβάνει τις προβλεπόμενες στην Οδηγία αποφάσεις,
- του Συντονιστή, ο οποίος θα προωθεί την ομοιόμορφη εφαρμογή της Οδηγίας, και
- σημείων επαφής, όπου θα παρέχονται οι αναγκαίες πληροφορίες σχετικά με το σύστημα αναγνώρισης και τα δικαιώματα που παρέχει η Οδηγία.

Ίσως η κινητικότητα των εργαζομένων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης να φαίνεται απόμακρη πρακτική, όχι όμως για το χρηματοπιστωτικό τομέα. Πάντως οι μετακινήσεις στελεχών και οι συνέπειες των εξαγορών και συγχωνεύσεων στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος συνεπάγονται ανάγκη για κοινά αποδεκτές προδιαγραφές ως προς τις ελάχιστες εκπαιδευτικές απαιτήσεις του κάθε αντικειμένου εργασίας. Δεδομένου μάλιστα ότι η ποσότητα και η διαφοροποίηση των επαγγελματικών τίτλων και πιστοποιητικών επαγγελματικής εκπαίδευσης στον τομέα αυτόν συνθέτουν μια τόσο περίπλοκη εικόνα, το ζητούμενο ενός κοινού πλαισίου κριτηρίων γίνεται ακόμα πιο αναγκαίο.

β) “Harmonization”

Αν μη τι άλλο, δεν μπορεί να παραβλέπεται η ένταξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης στην έννοια της κοινοτικής εναρμόνισης, η οποία είναι θεμελιώδης για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση του χρηματοπιστωτικού τομέα.

Εάν η επαγγελματική εκπαίδευση στις τράπεζες περιοριζόταν στην τεχνική κατάρτιση και επαγγελματική βελτίωση, όπως συμβαίνει με τους άλλους τομείς, δεν θα υπήρχε πρόβλημα ούτε με το να δαπανώνται ποσά για «κατανάλωση» εκπαιδευτικών υπηρεσιών ούτε με τη σύνδεση της εκπαίδευσης με την απασχόληση. Στον τομέα αυτόν όμως, εκτός του ότι χρειάζεται πραγματική επένδυση για την επίτευξη του απαιτητικού επαγγελματισμού, είναι απαραίτητη η σύνδεση της εκπαίδευσης τόσο με τη συμμόρφωση στις κανονιστικές ρυθμίσεις λει-

τουργίας των τραπεζών όσο και με την προστασία του καταναλωτή. Μοιάζει λοιπόν αναγκαία η ένταξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης στο στόχο της εναρμόνισης.

Από την παρουσίαση των πρωτοβουλιών εκ μέρους των επαγγελματικών οργανώσεων του κλάδου για αυτορρύθμιση σε θέματα πιστοποίησης, αναδείχτηκε τόσο η σύγχυση που προκαλεί το μέγεθος της προσφοράς τίτλων όσο και ο περιορισμός της στην παραδοσιακή μορφή πιστοποίησης. Η νέα δραστηριότητα αυτορρύθμισης, επομένως, θα πρέπει επίσης να στοχεύει στη συστηματοποίηση των επαγγελματικών τίτλων. Θα πρέπει λοιπόν και η εναρμόνιση του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού τομέα σε θέματα επαγγελματικής εκπαίδευσης να περιλαμβάνει ένα κοινό πλαίσιο ελάχιστων επαγγελματικών και ποιοτικών κριτηρίων, τόσο αναφορικά με την αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, όσο και σχετικά με τις προδιαγραφές της πιστοποίησης γνώσεων και ικανοτήτων. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα αντιμετωπιστούν ταυτόχρονα και οι ανάγκες για αμοιβαία αναγνώριση τίτλων.

Τόσο η συστηματοποίηση των υφιστάμενων επαγγελματικών τίτλων όσο και η διαμόρφωση ευρωπαϊκών κριτηρίων ποιότητας και μαθησιακών στόχων είναι εμφανές ότι αφορούν τους αντιπροσωπευτικούς επαγγελματικούς οργανισμούς του κλάδου. Αξίζει να σημειωθεί ότι η European Banking Federation στηρίζει πολιτικά την προσπάθεια του European Bank Training Network να διαμορφωθούν οι απαιτούμενες προδιαγραφές ποιότητας και καταλληλότητας στην πιστοποίηση και διαπίστευση της κλαδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Δεδομένου ότι η αυτορρύθμιση αποτελεί μέσο έκφρασης της δεοντολογίας, με την οποία οι επαγγελματίες ενός κλάδου προασπίζονται και προβάλλουν συλλογικά τη φερεγγυότητα και την ποιότητα των υπηρεσιών τους, και με δεδομένη τη σχέση αυτού του στόχου με την εκπαίδευση του προσωπικού τους, τα μέλη των εθνικών τραπεζικών ενώσεων, και αυτές ως μέλη του ευρωπαϊκού αντιπροσωπευτικού τους οργάνου, έχουν λόγους να ενδιαφερθούν για μια τέτοια προσπάθεια.

Σημείωση

Στο παρόν κείμενο ο όρος επαγγελματική εκπαίδευση αντιστοιχεί στην έννοια της Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης, σύμφωνα με το ν. 3369 (βλ. στη σελ. 46, τους σχετικούς ορισμούς), δηλαδή στην εκπαίδευση που απευθύνεται σε εργαζομένους. Επελέγη αντί του όρου «κατάρτιση» λόγω του ότι με τον όρο αυτόν νοείται η πρακτική μάθηση (training), η οποία δεν αντικατοπτρίζει τις μείζονες εκπαιδευτικές ανάγκες του χρηματοπιστωτικού τομέα.

**Ορισμοί αναφορικά με τη διά βίου μάθηση
σύμφωνα με το νόμο 3369 (ΦΕΚ 171, 6.7.2005)**

- **«Κατάρτιση»** είναι η εκπαίδευση που απευθύνεται στο ανθρώπινο δυναμικό των επιχειρήσεων, δηλαδή σε ήδη απασχολούμενους.
- **«Εκπαίδευση»** είναι κάθε μαθησιακή διαδικασία, στην οποία συμπεριλαμβάνεται η εμπειρική μάθηση, που αποσκοπεί στην απόκτηση ή βελτίωση γενικών και επιστημονικών γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων, ως εφοδίων κυρίως για την πρόσβαση στην απασχόληση.
- **«Διά βίου κατάρτιση»** είναι το σύστημα που αποσκοπεί στην κατάρτιση ή/και επανακατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού.
- **«Διά βίου εκπαίδευση»** είναι η εμπειρική ή άλλη μάθηση καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου.
- **«Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση»** είναι η συμπληρωματική κατάρτιση που εκσυγχρονίζει/αναβαθμίζει γνώσεις και δεξιότητες που αποκτήθηκαν από επαγγελματική εμπειρία ή άλλα συστήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, με στόχο κυρίως τη διασφάλιση της εργασίας και την επαγγελματική ανέλιξη.
- **«Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση»** είναι η κατάρτιση που έχει ως στόχο την παροχή βασικών επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων σε ειδικότητες ή και σε εξειδικεύσεις, για λόγους επαγγελματικής κινητικότητας και ένταξης ή επανένταξης στην αγορά εργασίας.

Financial literacy: η χρηματοπιστωτική εκπαίδευση υπό ευρεία έννοια

Το αίτημα για προστασία του καταναλωτή προσδίδει στην εκπαίδευση του χρηματοπιστωτικού τομέα μια ευρύτερη διάσταση, έτσι ώστε να μην περιορίζεται στους εργαζόμενους του κλάδου, αλλά να απευθύνεται και στους πελάτες των υπηρεσιών του. Για το χρηματοπιστωτικό σύστημα, οι γνώσεις και ικανότητες των εργαζομένων, ακόμα και όταν η επαγγελματική τους επάρκεια είναι πιστοποιημένη, δεν αρκεί. Χρειάζεται ο κάθε πολίτης που συναλλάσσεται με τα πιστωτικά ιδρύματα να είναι εξοικειωμένος με τις υπηρεσίες τους, κατανοώντας τα προϊόντα τους, προκειμένου να επιλέγει με επίγνωση τα πλεονεκτήματα και τους κινδύνους τους.

Η προστασία του καταναλωτή, ως κοινός παρονομαστής της πιστοποιημένης επαγγελματικής εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης των πελατών στο πλαίσιο του χρηματοπιστωτικού συστήματος, οδηγεί τους επαγγελματίες σε πρωτοβουλίες αυτορρύθμισης που αφορούν και τις δύο κατευθύνσεις. Όπως μάλιστα παρατηρήθηκε στην αυτορρύθμιση αναφορικά με την πιστοποίηση επαγγελματικής επάρκειας, πρωτοβουλίες για εκπαίδευση καταναλωτών εμφανίζονται κυρίως στα χρηματοπιστωτικά συστήματα που διέπονται από την αγγλοσαξονική κουλτούρα. Αυξανόμενες δραστηριότητες χρηματοπιστωτικής εκπαίδευσης παρατηρούνται στις ΗΠΑ από το 2002, ενώ στο Ηνωμένο Βασίλειο οι σχετικές πρωτοβουλίες εντείνονται όλο και περισσότερο.

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης θα μπορούσε κανείς να τολμήσει την πρόβλεψη ότι δεν θα αργήσουν να φανούν πρωτοβουλίες, αν λάβει υπόψη του την έμφαση που δίνεται στην προστασία του καταναλωτή στη στρατηγική του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού τομέα για το 2005-2010. Η σημασία των πρωτοβουλιών για financial literacy έχει υπογραμμιστεί και ρητά, όπως στη γνωστή ομιλία του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ομοσπονδίας, Michel Pebereau, η οποία δημοσιεύτηκε στο Δελτίο της ΕΕΤ (τεύχος 42).